

Mechanická zpětná vazba aktivních galaktických jader

Tomáš Plšek

Astronomická expedice

4. sprna 2022

High Energy Astrophysics group

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- zaměření:
 - výzkum horkého vesmíru
 - aplikace strojového učení
 - detekce GRB pomocí nanosatelitů
 - český UV teleskop (QUVIK)

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

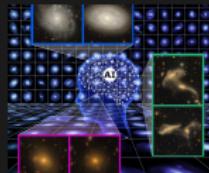
- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- zaměření:
 - výzkum horkého vesmíru
 - aplikace strojového učení
 - detekce GRB pomocí nanosatelitů
 - český UV teleskop (QUVIK)

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

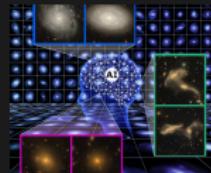
- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- zaměření:
 - výzkum horkého vesmíru
 - aplikace strojového učení
 - detekce GRB pomocí nanosatelitů
 - český UV teleskop (QUVIK)

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

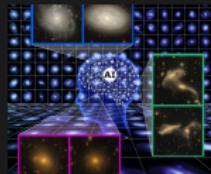
- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- zaměření:
 - výzkum horkého vesmíru
 - aplikace strojového učení
 - detekce GRB pomocí nanosatelitů
 - český UV teleskop (QUVIK)

High Energy Astrophysics group

hea.physics.muni.cz

- Přírodovědecká Fakulta, MUNI, Brno
 - budova 8, Kotlářská 2, Brno
- Vedoucí skupiny: prof. Norbert Werner
- zaměření:
 - výzkum horkého vesmíru
 - aplikace strojového učení
 - detekce GRB pomocí nanosatelitů
 - český UV teleskop (QUVIK)

Galaxie raného typu
○○○○

Aktivní galaktická jádra
○○○○○

Zpětná vazba AGN
○○○○

Cavity Detection Tool
○○○○○

Obsah

- Galaxie raného typu
- Aktivní galaktická jádra (AGN)
- Zpětná vazba AGN
- Cavity Detection Tool (CADET)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

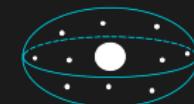

Cavity Detection Tool

Obsah

- Galaxie raného typu
- Aktivní galaktická jádra (AGN)
- Zpětná vazba AGN
- Cavity Detection Tool (CADET)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

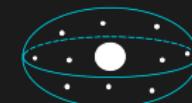

Cavity Detection Tool

Obsah

- Galaxie raného typu
- Aktivní galaktická jádra (AGN)
- Zpětná vazba AGN
- Cavity Detection Tool (CADET)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

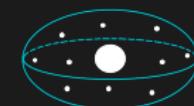

Cavity Detection Tool

Obsah

- Galaxie raného typu
- Aktivní galaktická jádra (AGN)
- Zpětná vazba AGN
- Cavity Detection Tool (CADET)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Obsah

- Galaxie raného typu
- Aktivní galaktická jádra (AGN)
- Zpětná vazba AGN
- Cavity Detection Tool (CADET)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

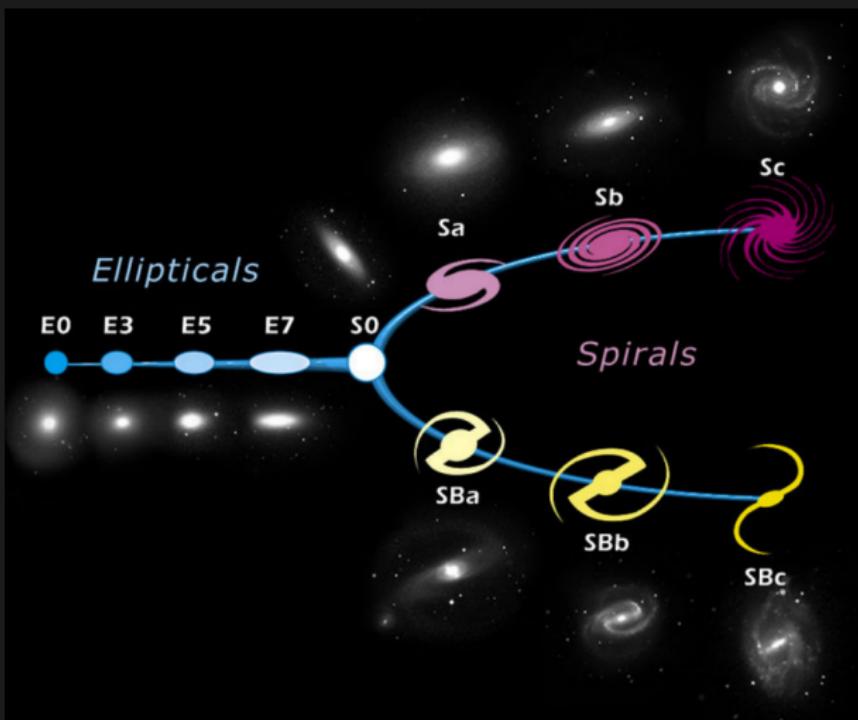
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Rozdělení galaxií

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

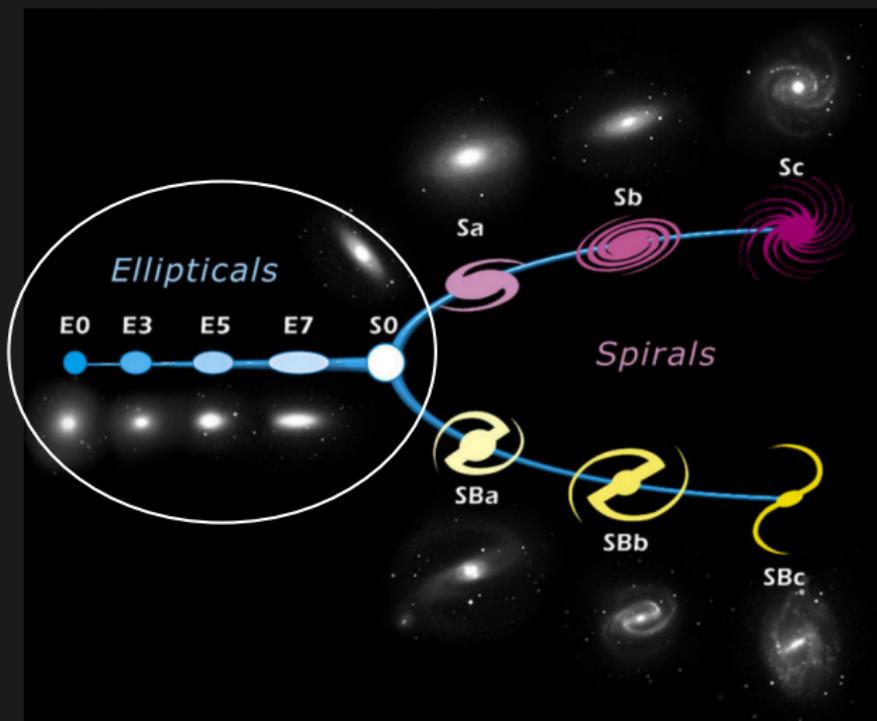
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Rozdělení galaxií

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Galaxie raného typu

= eliptické a čočkové galaxie

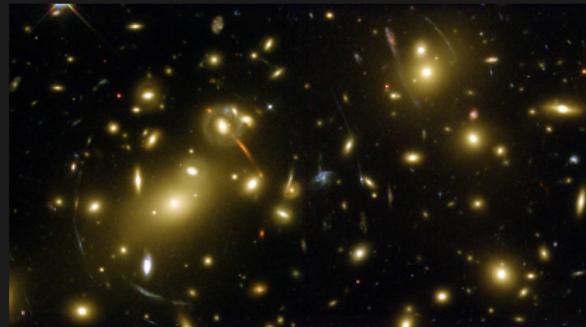
Galaxie raného typu

- = eliptické a čočkové galaxie
- označení "red & dead"
 - staré chladnější hvězdy
 - nízká tvorba nových hvězd

Galaxie raného typu

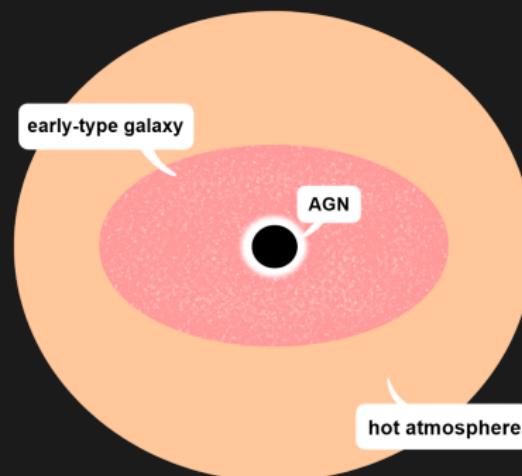
- = eliptické a čočkové galaxie
- označení "red & dead"
 - staré chladnější hvězdy
 - nízká tvorba nových hvězd
- poblíž kup galaxií

Galaxie raného typu

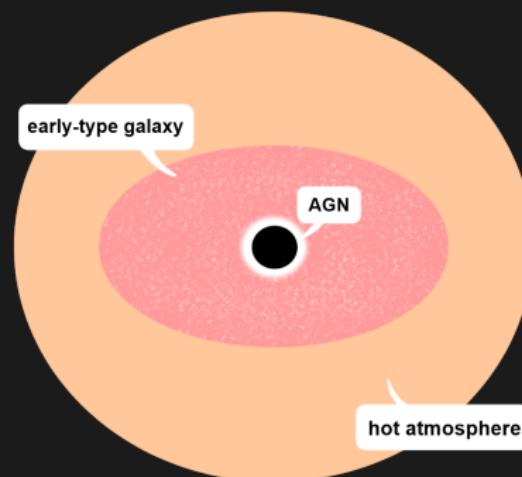
= eliptické a čočkové galaxie

- označení "red & dead"
 - staré chladnější hvězdy
 - nízká tvorba nových hvězd
- poblíž kup galaxií
- systémy s $M > 10^{12} M_{\odot}$
 - aktivní galaktická jádra
 - horké atmosféry

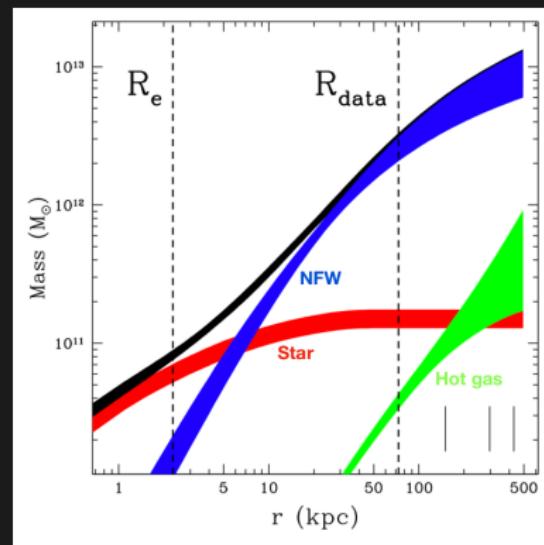
Horké atmosféry

- horké řídké plasma
 - $n \approx 10^{-5} - 1 \text{ cm}^{-3}$
 - $T \approx 10^6 - 10^8 \text{ K}$
- většina baryonické hmoty
 - halo až 80 %
 - mezihvězdná látka 0.5 %

Horké atmosféry

- horké řídké plasma
 - $n \approx 10^{-5} - 1 \text{ cm}^{-3}$
 - $T \approx 10^6 - 10^8 \text{ K}$
- většina baryonické hmoty
 - halo až 80 %
 - mezihvězdná látka 0.5 %

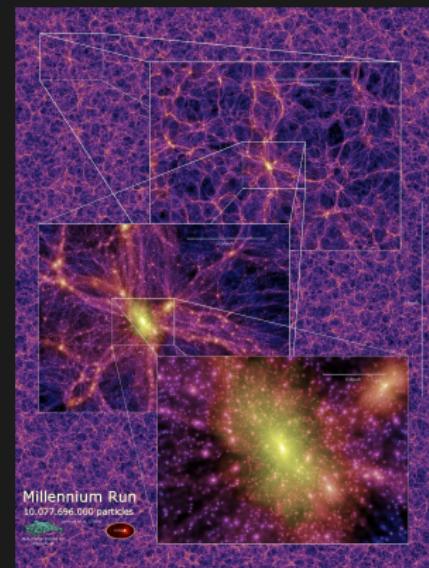

Horké atmosféry

- horké řídké plasma
 - $n \approx 10^{-5} - 1 \text{ cm}^{-3}$
 - $T \approx 10^6 - 10^8 \text{ K}$

- většina baryonické hmoty
 - halo až 80 %
 - mezihvězdná látka 0.5 %

- původ atmosfér
 - akrece plynu z filamentů
 - hvězdný vítr & supernovy

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Horké atmosféry (emise)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

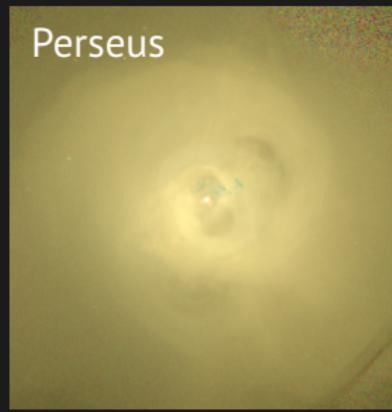

Cavity Detection Tool

Horké atmosféry (emise)

Perseus

M84

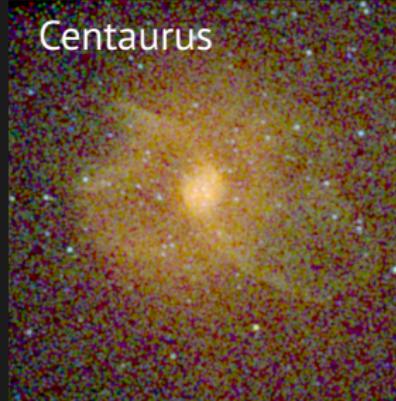
M87

M89

Centaurus

NGC5813

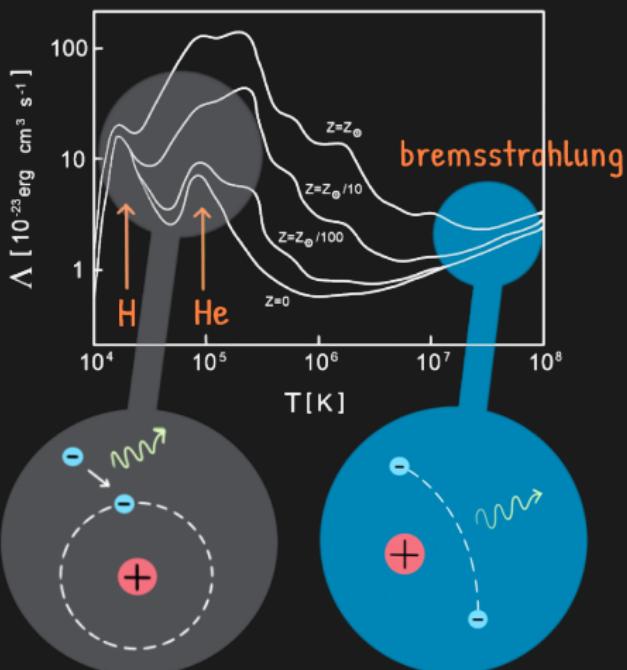

Horké atmosféry (emise)

- rentgenová emise
 - volně-volné přechody
 - čáry těžkých kovů

Horké atmosféry (emise)

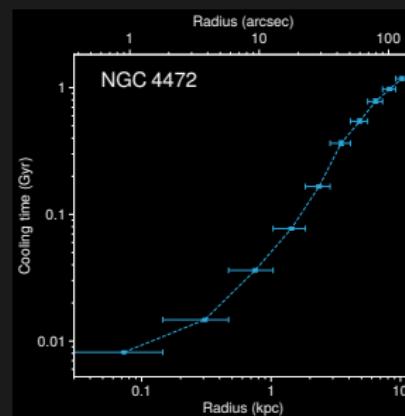
- rentgenová emise
 - volně-volné přechody
 - čáry těžkých kovů

Horké atmosféry (emise)

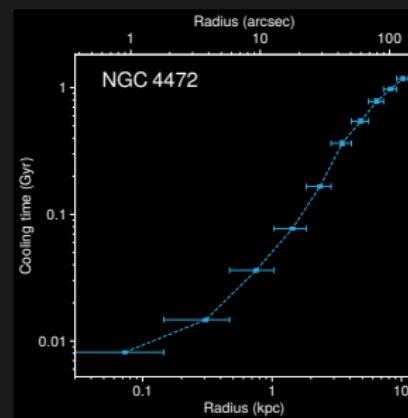
- rentgenová emise
 - volně-volné přechody
 - čáry těžkých kovů
- ochlazují se vyzařováním
 - cooling time

$$t_{\text{cool}} = \frac{3}{2} \frac{n k T}{n_e n_i \Lambda(T, Z)} \propto \frac{k T}{\rho \Lambda}$$

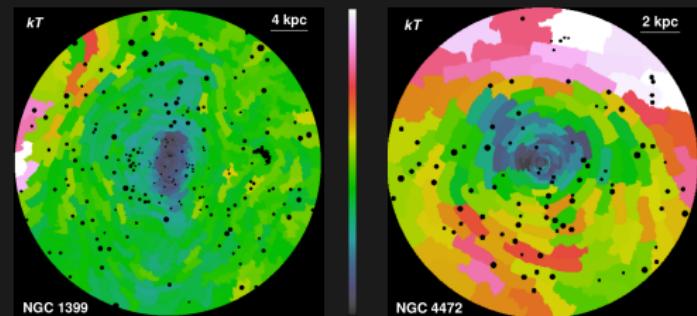

Horké atmosféry (emise)

- rentgenová emise
 - volně-volné přechody
 - čáry těžkých kovů
- ochlazují se vyzařováním
 - cooling time

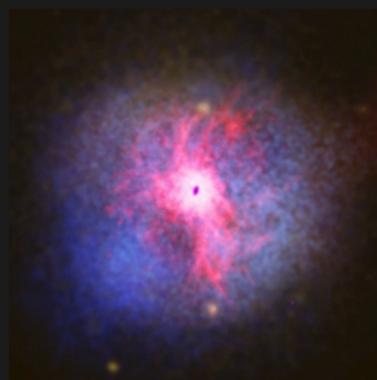

$$t_{\text{cool}} = \frac{3}{2} \frac{n k T}{n_e n_i \Lambda(T, Z)} \propto \frac{k T}{\rho \Lambda}$$

Horké atmosféry (emise)

- rentgenová emise
 - volně-volné přechody
 - čáry těžkých kovů
- ochlazují se vyzařováním
 - cooling time

$$t_{\text{cool}} = \frac{3}{2} \frac{n k T}{n_e n_i \Lambda(T, Z)} \propto \frac{k T}{\rho \Lambda}$$

- vícefázový plyn
 - rentgenový plyn (*modrá*)
 - H α filaments (*červená*)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

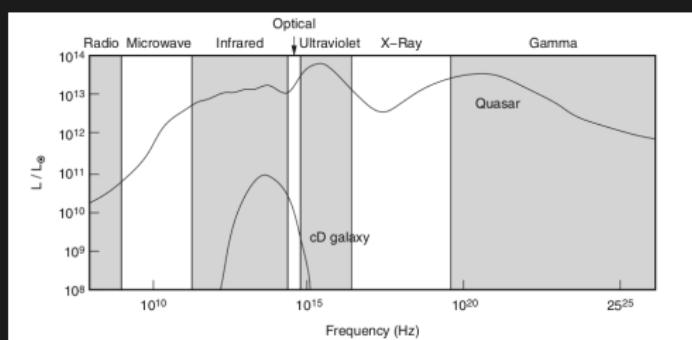

Aktivní galaktická jádra

Aktivní galaktická jádra

- enormní zářivost
 - $L \approx 10^{10} - 10^{14} L_{\odot}$
- netermální spektrum

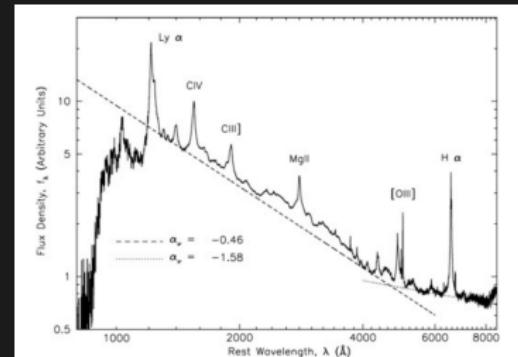
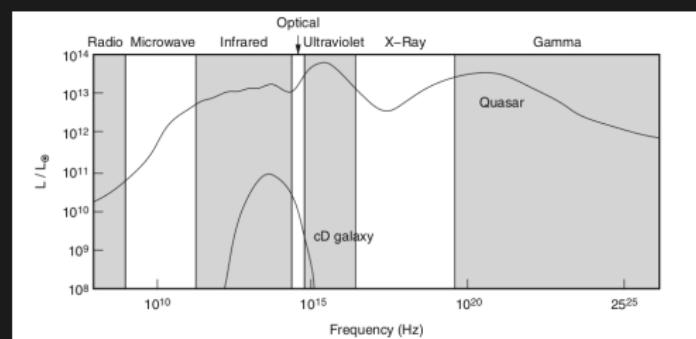
P. Schneider: Extragalactic Astronomy

Aktivní galaktická jádra

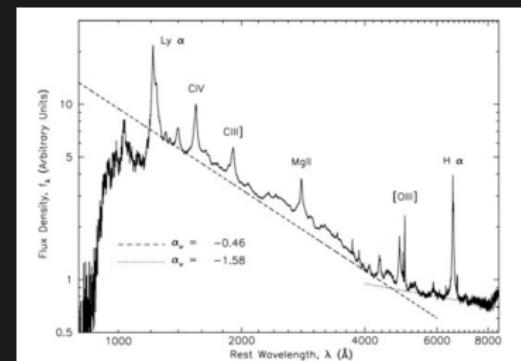
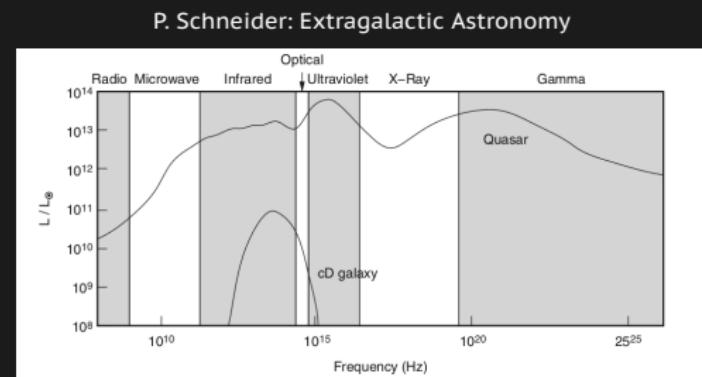
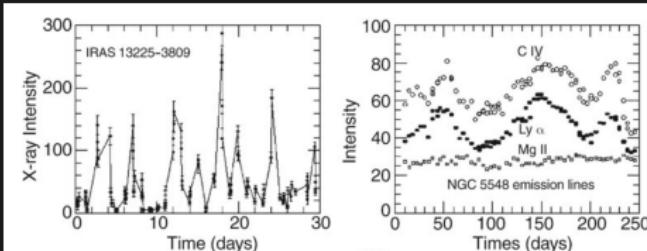
- enormní zářivost
 - $L \approx 10^{10} - 10^{14} L_\odot$
- netermální spektrum
- široké emisní čáry
 - rychlosti ≈ 1000 km/s

P. Schneider: Extragalactic Astronomy

Aktivní galaktická jádra

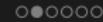
- enormní zářivost
 - $L \approx 10^{10} - 10^{14} L_{\odot}$
- netermální spektrum
- široké emisní čáry
 - rychlosti ≈ 1000 km/s
- rychlé změny jasnosti
 \Rightarrow rozměry < 1 pc

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Supermasivní černá díra

Galaxie raného typu
○○○○

Aktivní galaktická jádra
○●○○○○

Zpětná vazba AGN
○○○○

Cavity Detection Tool
○○○○○

Supermasivní černá díra

- vznikly srážkami a akrecí plynu

Galaxie raného typu
○○○○

Aktivní galaktická jádra
○●○○○

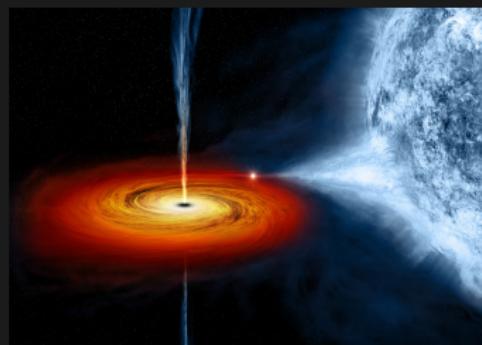
Zpětná vazba AGN
○○○○

Cavity Detection Tool
○○○○○

Supermasivní černá díra

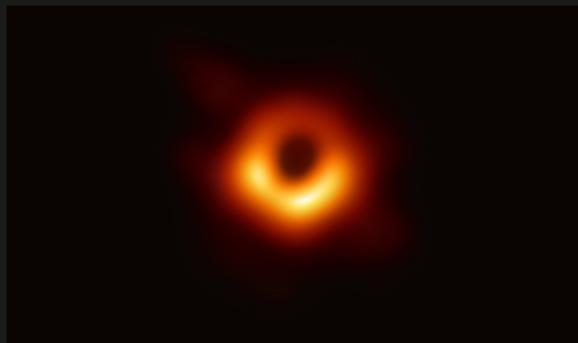
- vznikly srážkami a akrecí plynu

stelární

přímý kolaps

supermasivní

srážky + akrece

Supermasivní černá díra

- vznikly srážkami a akrecí plynu
- popsána 3 parametry:
 - hmotnost $M_\bullet = 10^5 - 10^{10} M_\odot$
 - spin $a = \frac{Jc}{GM^2}$ $J < \frac{GM^2}{c}$ $0 \leq a < 1$
 - náboj $Q = ???$

Supermasivní černá díra

- vznikly srážkami a akrecí plynu

- popsána 3 parametry:

– hmotnost $M_\bullet = 10^5 - 10^{10} M_\odot$

– spin $a = \frac{Jc}{GM^2}$ $J < \frac{GM^2}{c}$ $0 \leq a < 1$

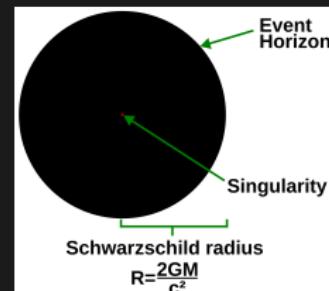
– náboj $Q = ???$

	Non-rotating ($J = 0$)	Rotating ($J > 0$)
Uncharged ($Q = 0$)	Schwarzschild	Kerr
Charged ($Q \neq 0$)	Reissner-Nordström	Kerr-Newman

Supermasivní černá díra

- vznikly srážkami a akrecí plynu
- popsána 3 parametry:
 - hmotnost $M_\bullet = 10^5 - 10^{10} M_\odot$
 - spin $a = \frac{Jc}{GM^2}$ $J < \frac{GM^2}{c}$ $0 \leq a < 1$
 - náboj $Q = ???$
- Schwarzschildovo řešení ($a = 0, Q = 0$)

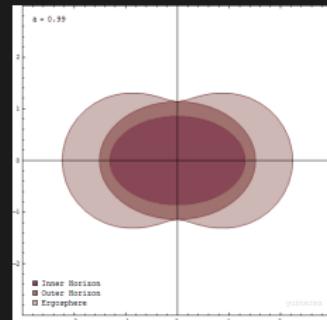
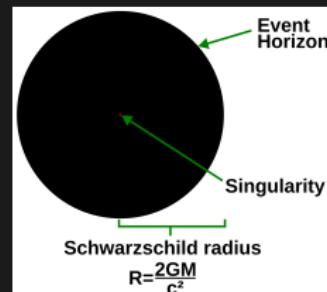
$$r_s = \frac{2GM}{c^2} \quad r_s = 0.001 - 400 \text{ AU}$$

Supermasivní černá díra

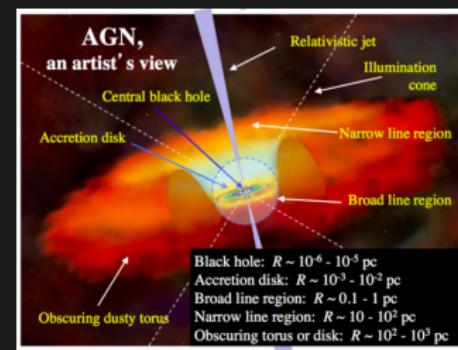
- vznikly srážkami a akrecí plynu
- popsána 3 parametry:
 - hmotnost $M_\bullet = 10^5 - 10^{10} M_\odot$
 - spin $a = \frac{Jc}{GM^2}$ $J < \frac{GM^2}{c}$ $0 \leq a < 1$
 - náboj $Q = ???$
- Schwarzschildovo řešení ($a = 0, Q = 0$)

$$r_s = \frac{2GM}{c^2} \quad r_s = 0.001 - 400 \text{ AU}$$
- Kerrovo řešení ($Q = 0$)

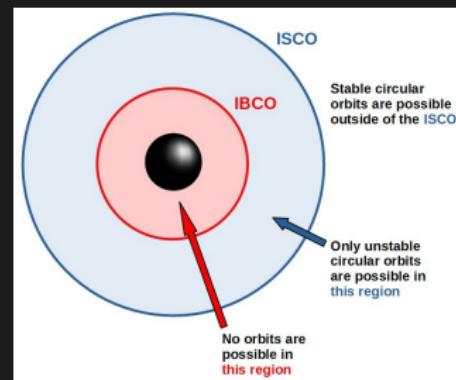
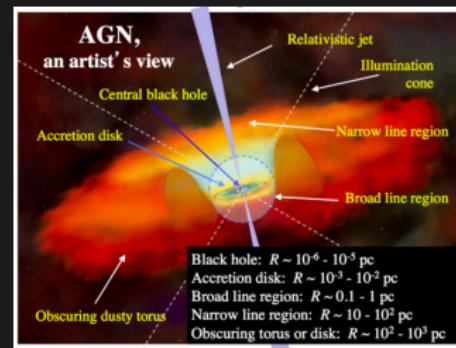
Akrece

- akrece okolního plynu (plasmy)
 - diferenciální rotace → tření
- přeměna E_p na E_k a záření

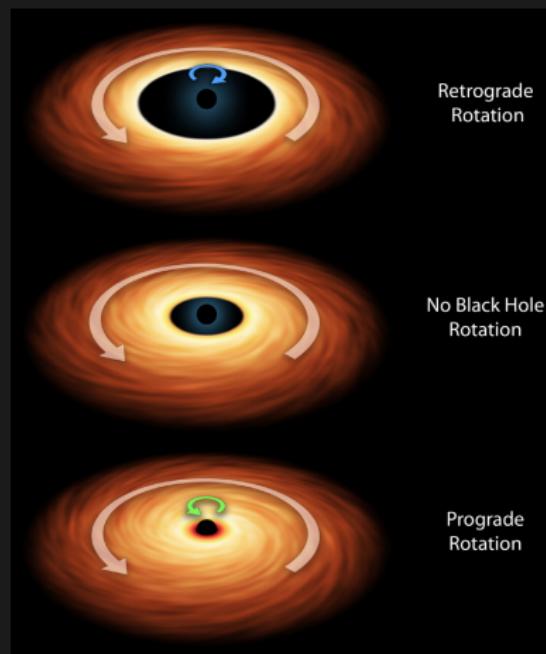
Akrece

- akrece okolního plynu (plasmy)
 - diferenciální rotace → tření
- přeměna E_p na E_k a záření
- efektivita přeměny hmoty
 - závisí na rotaci (ISCO)
 - nerotující (6 %), rotující (40 %)
 - fúze (< 1 %)

Akrece

- akrece okolního plynu (plasmy)
 - diferenciální rotace → tření
- přeměna E_p na E_k a záření
- efektivita přeměny hmoty
 - závisí na rotaci (ISCO)
 - nerotující (6 %), rotující (40 %)
 - fúze (< 1 %)

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

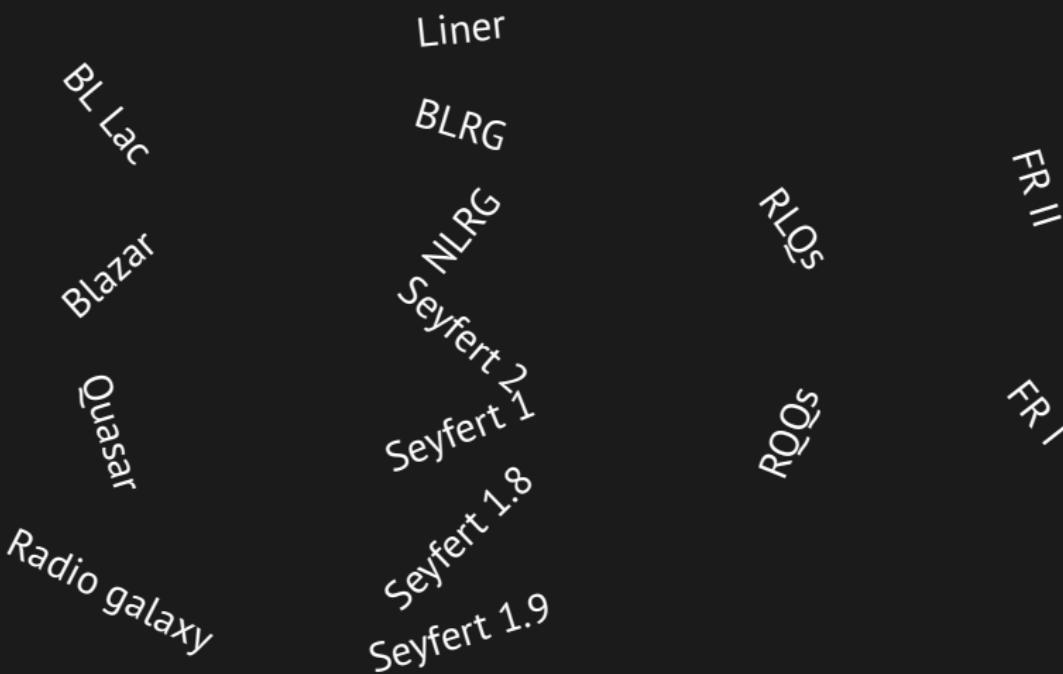
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Rozdělení AGN

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

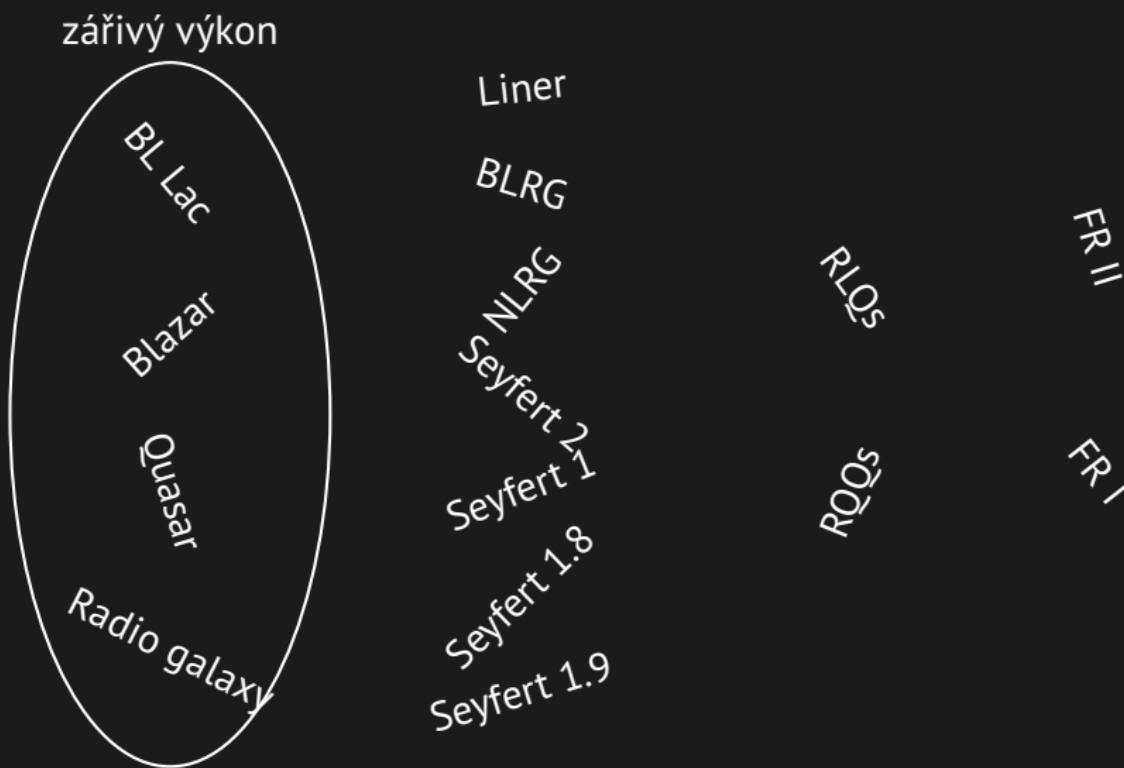
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Rozdělení AGN

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Rozdělení AGN

zářivý výkon

šířka emisních čar

FR II
RLOF
RQOS
FR I

Rozdělení AGN

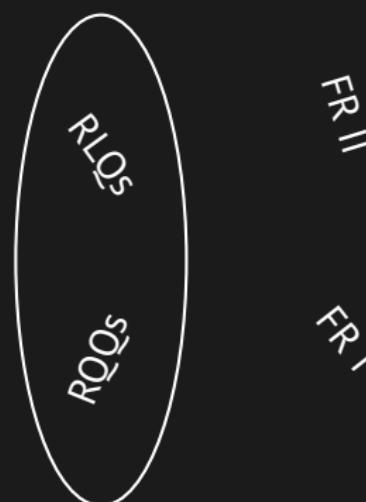
zářivý výkon

šířka emisních čar

radiová jasnost

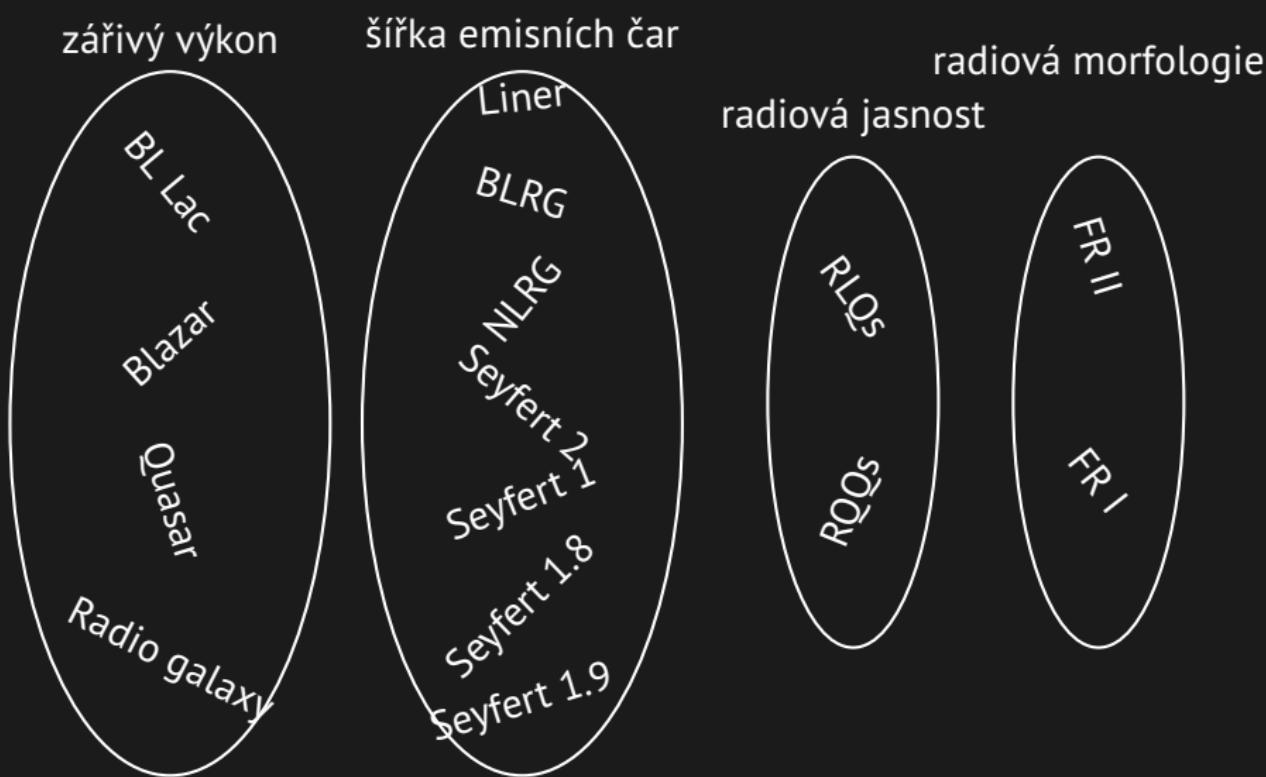
Galaxie raného typu
○○○○

Aktivní galaktická jádra
○○○●○○

Zpětná vazba AGN
○○○○

Cavity Detection Tool
○○○○○

Rozdělení AGN

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

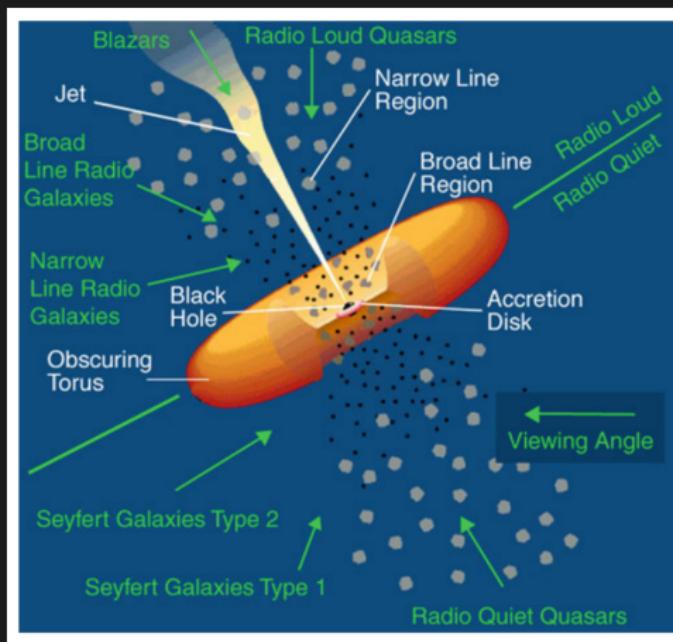

Cavity Detection Tool

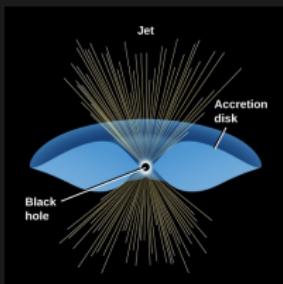
Rozdělení AGN

Unification scheme

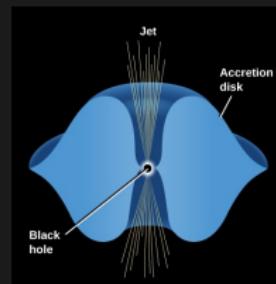
Kvazar nebo Radiová galaxie?

Kvazar

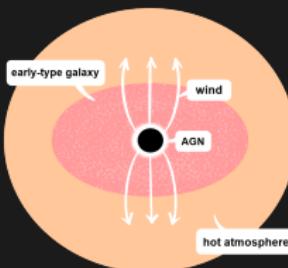

- opticky tlustý disk
- zářivě efektivní
- $10^{-3} - 10^0 \dot{m}_{\text{Edd}}$

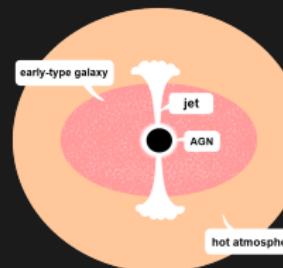
Radiová galaxie

- opticky tenký torus
- zářivě neefektivní
- $10^{-6} - 10^{-4} \dot{m}_{\text{Edd}}$

- EM záření
- rádiově slabé
- všechny typy galaxií

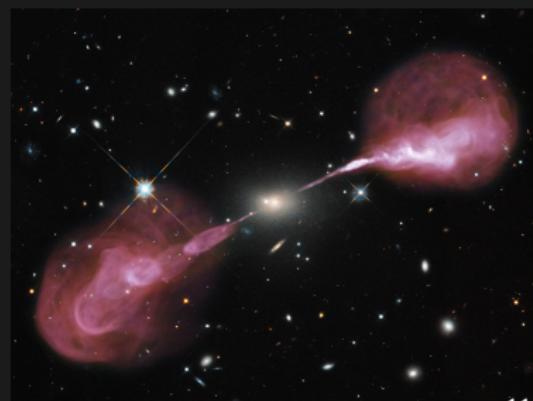
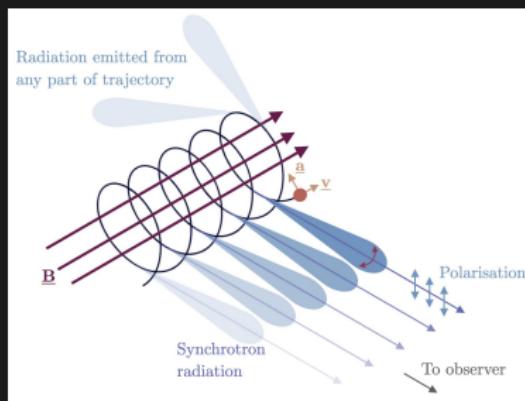
- relativistické částice
- rádiově silné
- galaxie raného type

Radiové galaxie

- nižší svítivost $L = 10^8 - 10^{10}L_\odot$
- výtrysky relativistických částic $P_{\text{jet}} = 10^{10} - 10^{13}L_\odot$
- částice (e^- , e^+) v magnetickém poli
⇒ synchrotronová emise ⇒ radiové laloky

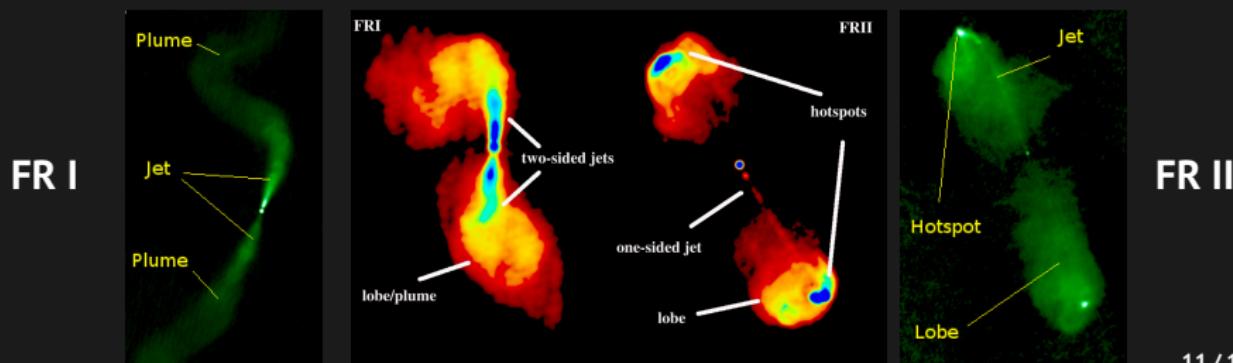
Radiové galaxie

- nižší svítivost $L = 10^8 - 10^{10}L_{\odot}$
- výtrysky relativistických částic $P_{\text{jet}} = 10^{10} - 10^{13}L_{\odot}$
- částice (e^- , e^+) v magnetickém poli
 \Rightarrow synchrotronová emise \Rightarrow radiové laloky

Radiové galaxie

- nižší svítivost $L = 10^8 - 10^{10}L_{\odot}$
- výtrysky relativistických částic $P_{\text{jet}} = 10^{10} - 10^{13}L_{\odot}$
- částice (e^- , e^+) v magnetickém poli
 \Rightarrow synchrotronová emise \Rightarrow radiové laloky
- Fanaroff–Riley klasifikace

Radiové galaxie

- nižší svítivost $L = 10^8 - 10^{10}L_{\odot}$
- výtrysky relativistických částic $P_{\text{jet}} = 10^{10} - 10^{13}L_{\odot}$
- částice (e^- , e^+) v magnetickém poli
⇒ synchrotronová emise ⇒ radiové laloky
- Fanaroff–Riley klasifikace
- pozorování - VLA, LOFAR, MWA

1 – 2 GHz

10 – 240 MHz

70 – 300 MHz

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

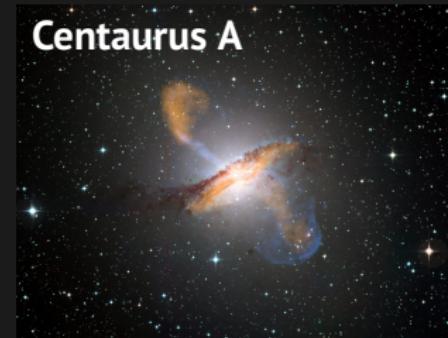
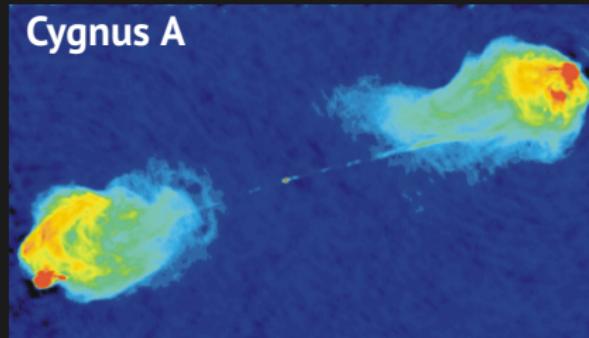
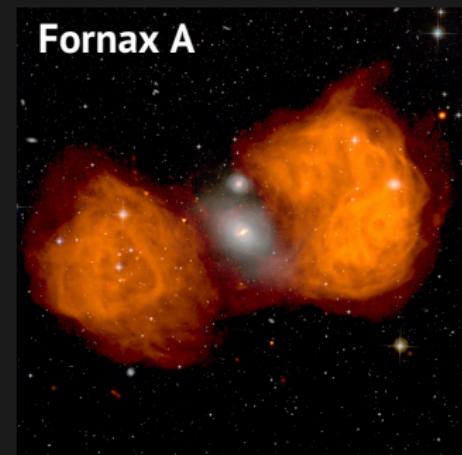
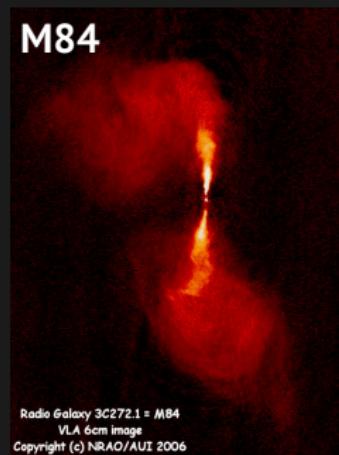
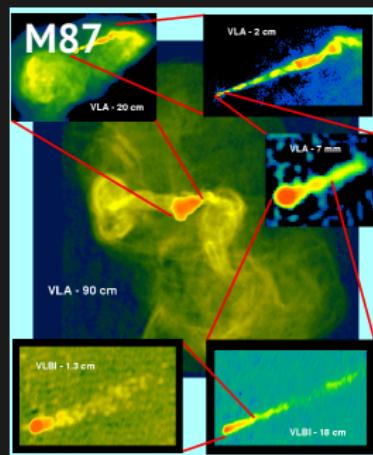
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

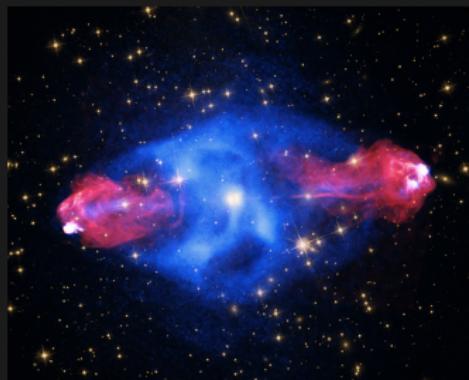
Radiové galaxie

Zpětná vazba AGN

- interakce jetů a atmosfér
⇒ rentgenové dutiny

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

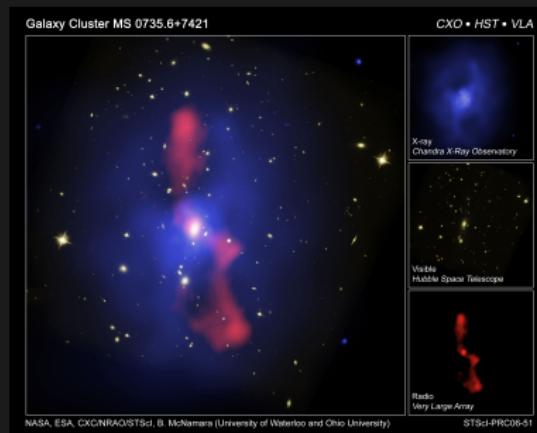

Cavity Detection Tool

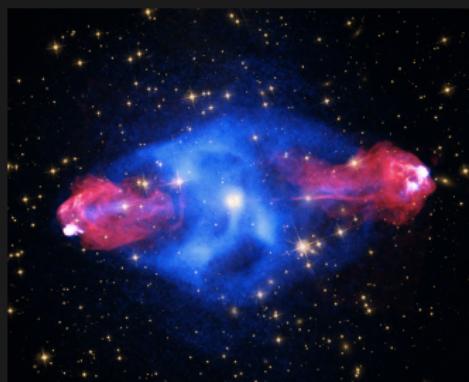
Zpětná vazba AGN

- interakce jetů a atmosfér
⇒ rentgenové dutiny

Zpětná vazba AGN

- interakce jetů a atmosfér
 - ⇒ rentgenové dutiny
- ohřev atmosféry
 - zvukové a rázové vlny
 - turbulentní proudění
 - disipace dutin

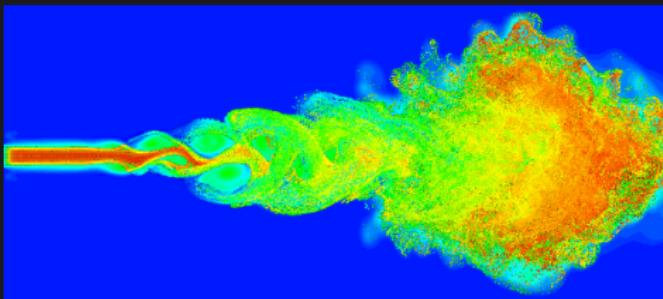
Zpětná vazba AGN

- interakce jetů a atmosfér
 - ⇒ rentgenové dutiny
- ohřev atmosféry
 - zvukové a rázové vlny
 - turbulentní proudění
 - disipace dutin

Zpětná vazba AGN

- interakce jetů a atmosfér
 - ⇒ rentgenové dutiny
- ohřev atmosféry
 - zvukové a rázové vlny
 - turbulentní proudění
 - disipace dutin

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

plyn chládne

Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

padá na SMBH

plyn chládne

Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

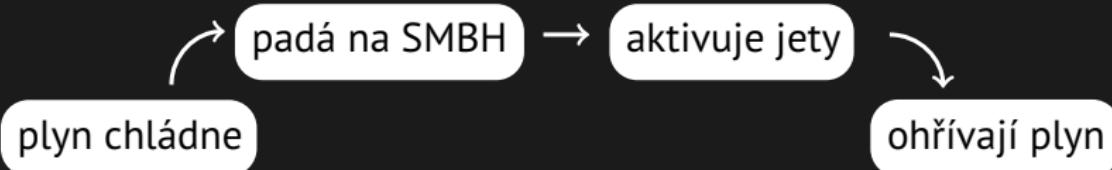
padá na SMBH

→ aktivuje jety

plyn chládne

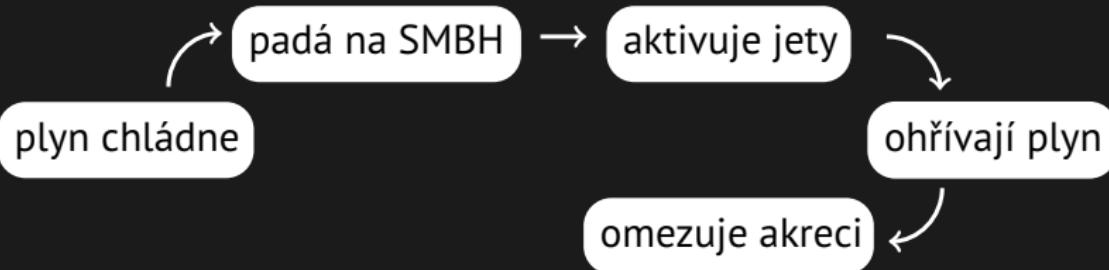
Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

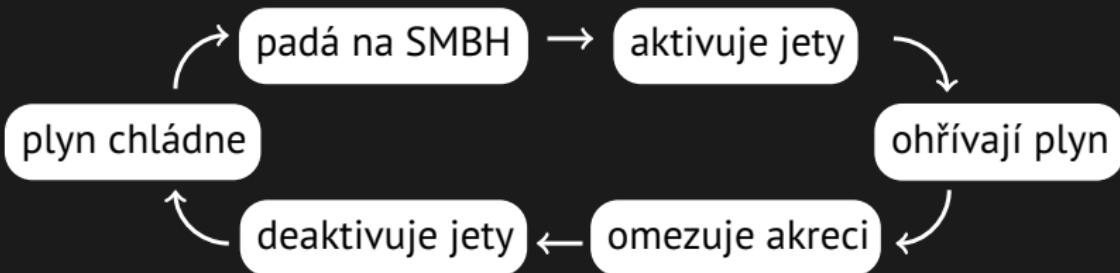
Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

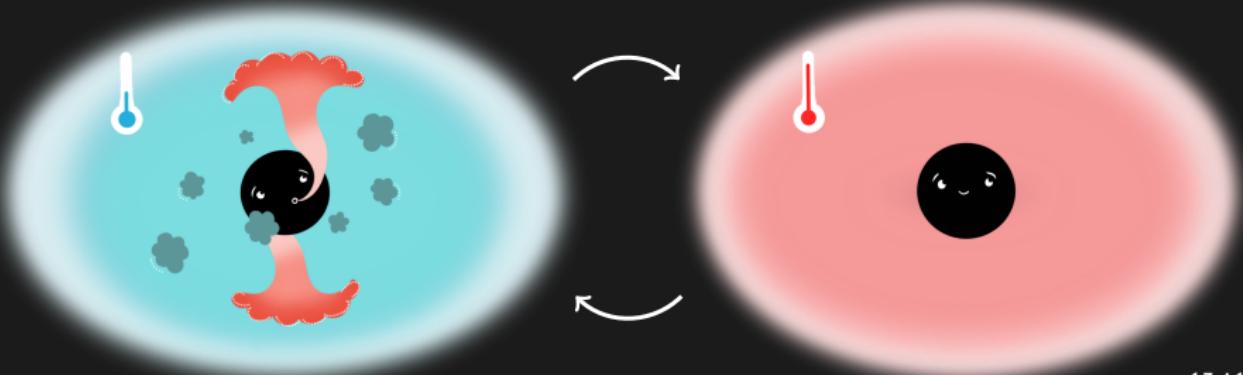
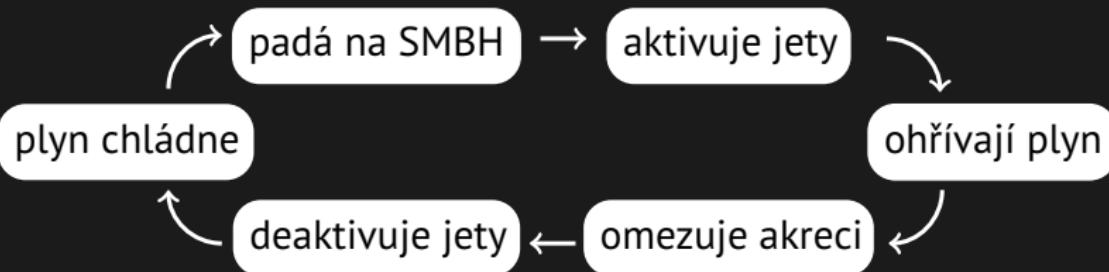
Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

Zpětná vazba (mechanismus)

Jak se výkon jetů reguluje?

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

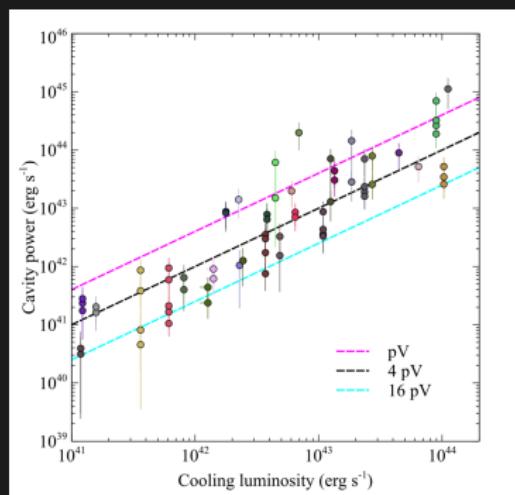
Důsledky mechanické zpětné vazby

přijatá $E \approx$ vyzářená E

Důsledky mechanické zpětné vazby

přijatá $E \approx$ vyzářená E

horká atmosféra

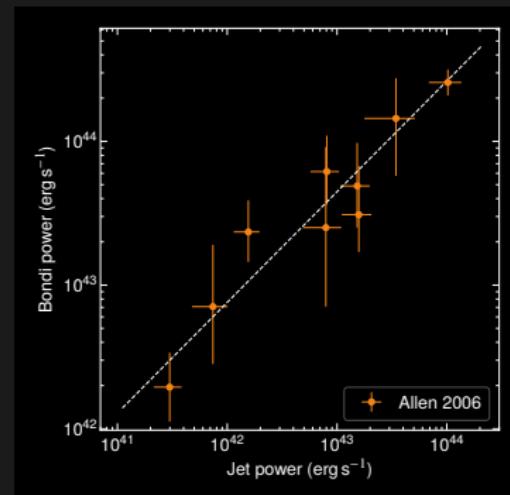
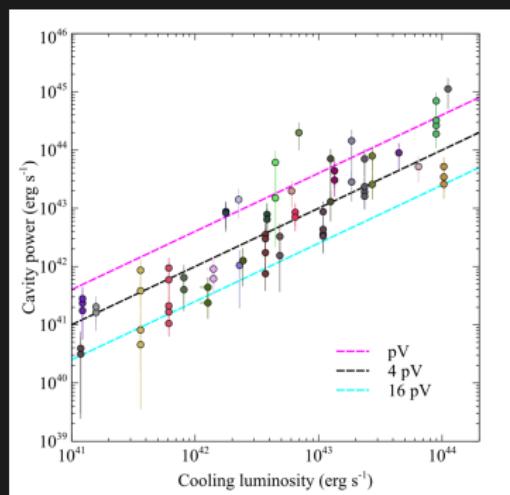

Důsledky mechanické zpětné vazby

přijatá $E \approx$ vyzářená E

horká atmosféra

aktivní galaktické jádro

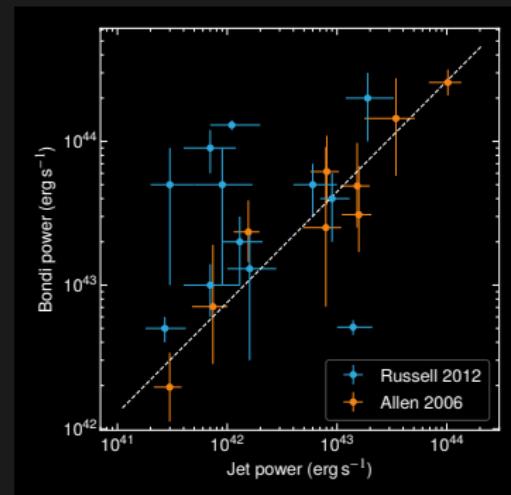
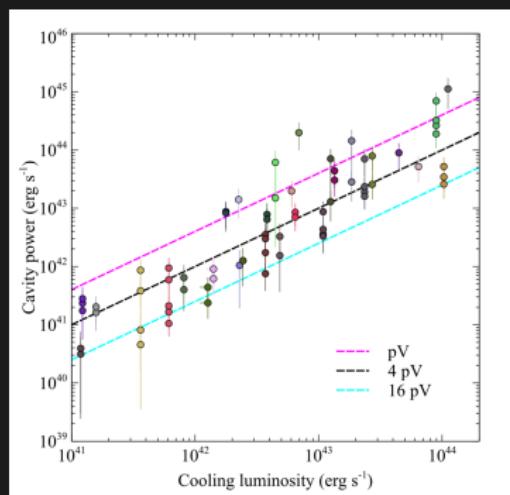

Důsledky mechanické zpětné vazby

přijatá $E \approx$ vyzářená E

horká atmosféra

aktivní galaktické jádro

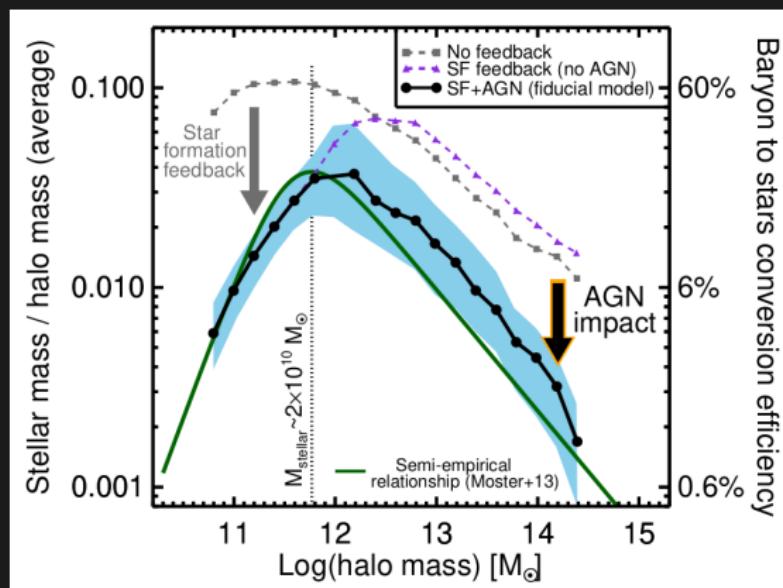

Vliv na tvorbu hvězd

- atmosféra nechládne \Rightarrow potlačena tvorba hvězd
- hmotnější galaxie \Rightarrow silnější AGN

Vliv na tvorbu hvězd

- atmosféra nechládne \Rightarrow potlačena tvorba hvězd
- hmotnější galaxie \Rightarrow silnější AGN

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

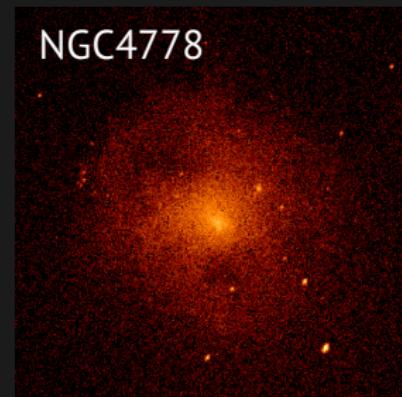
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

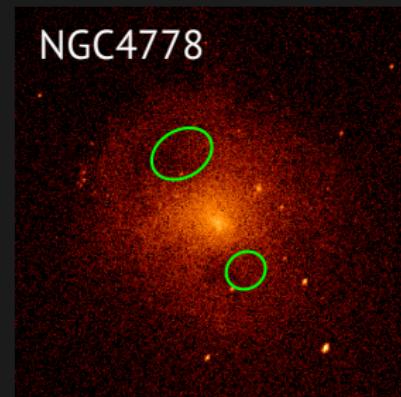
Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

NGC5813

NGC4778

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

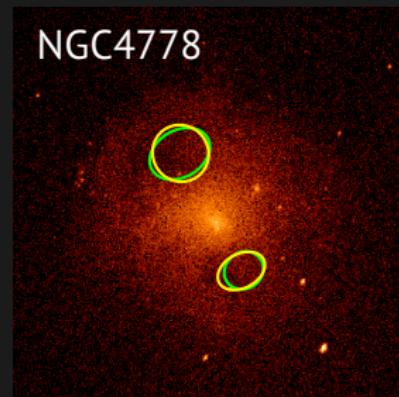
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

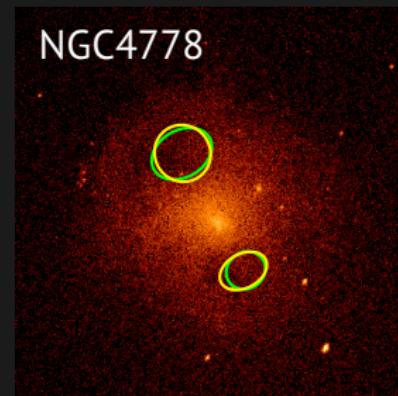
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

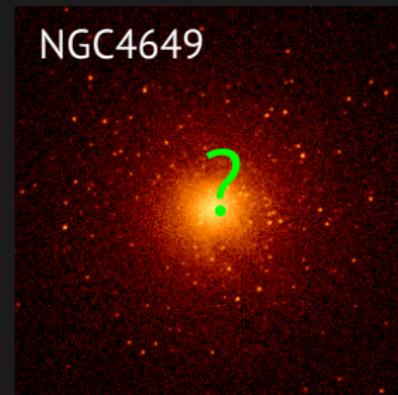
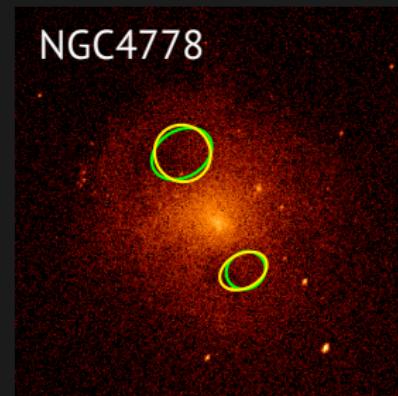
Zpětná vazba AGN

Cavity Detection Tool

Cavity Detection Tool - motivace

Cavity Detection Tool

- umělé vytvořené snímky
 - 300 tisíc snímků
 - 50 % bez dutin

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

Zpětná vazba AGN

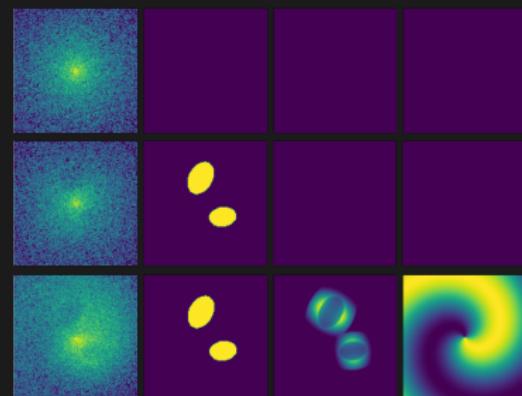

Cavity Detection Tool

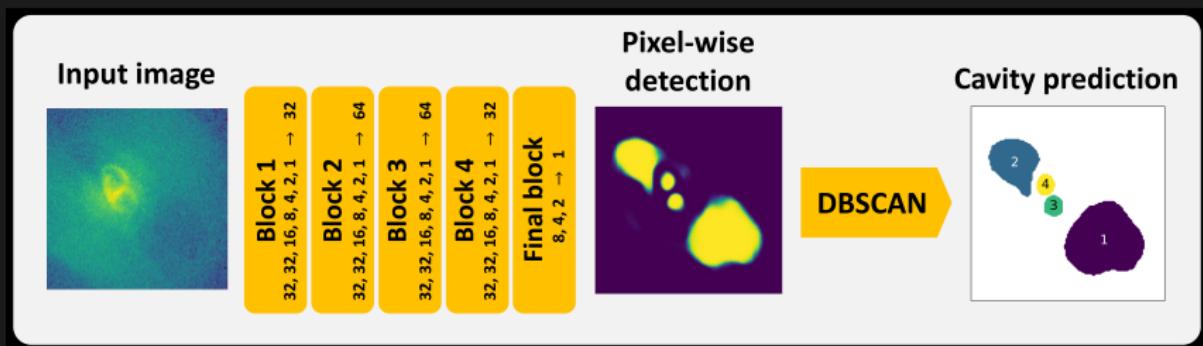
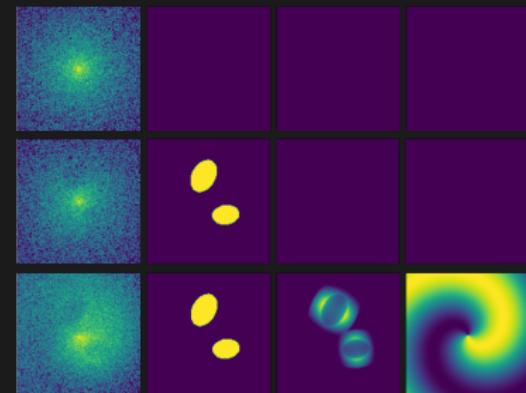
Cavity Detection Tool

- umělé vytvořené snímky
 - 300 tisíc snímků
 - 50 % bez dutin
- CADET architektura
 - 5 konvolučních bloků
 - clusterovací algoritmus

Cavity Detection Tool

- umělé vytvořené snímky
 - 300 tisíc snímků
 - 50 % bez dutin
- CADET architektura
 - 5 konvolučních bloků
 - clusterovací algoritmus

Galaxie raného typu

Aktivní galaktická jádra

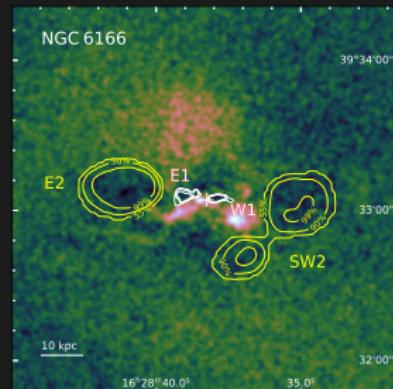
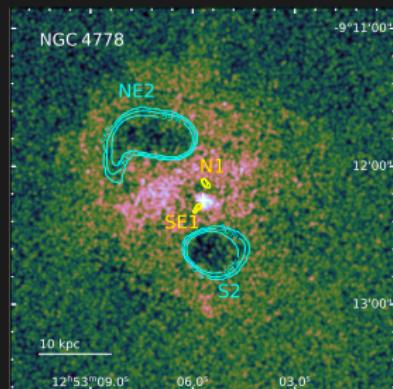
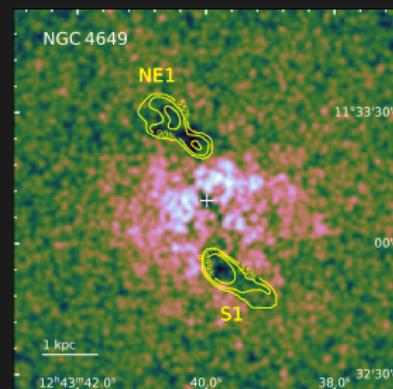
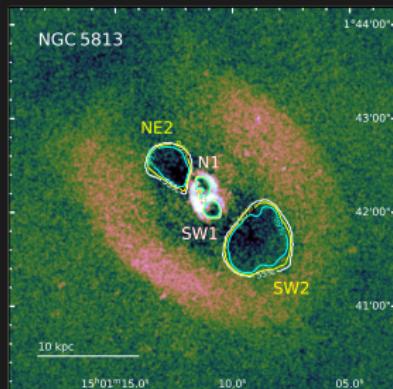
Zpětná vazba AGN

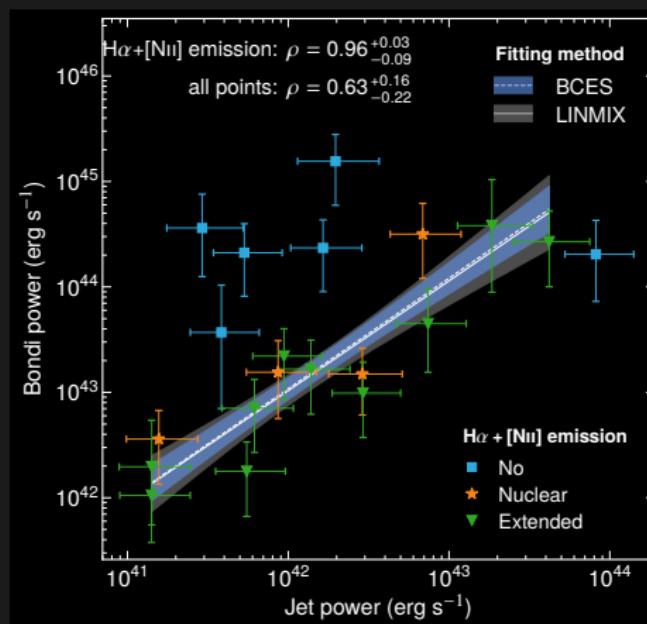
Cavity Detection Tool

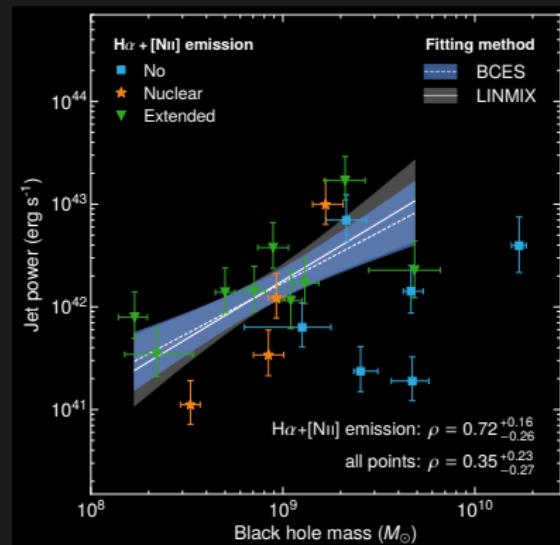
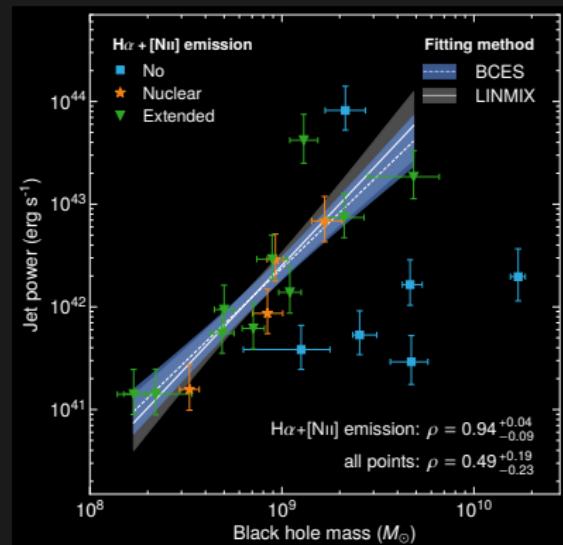
Cavity Detection Tool - výsledky

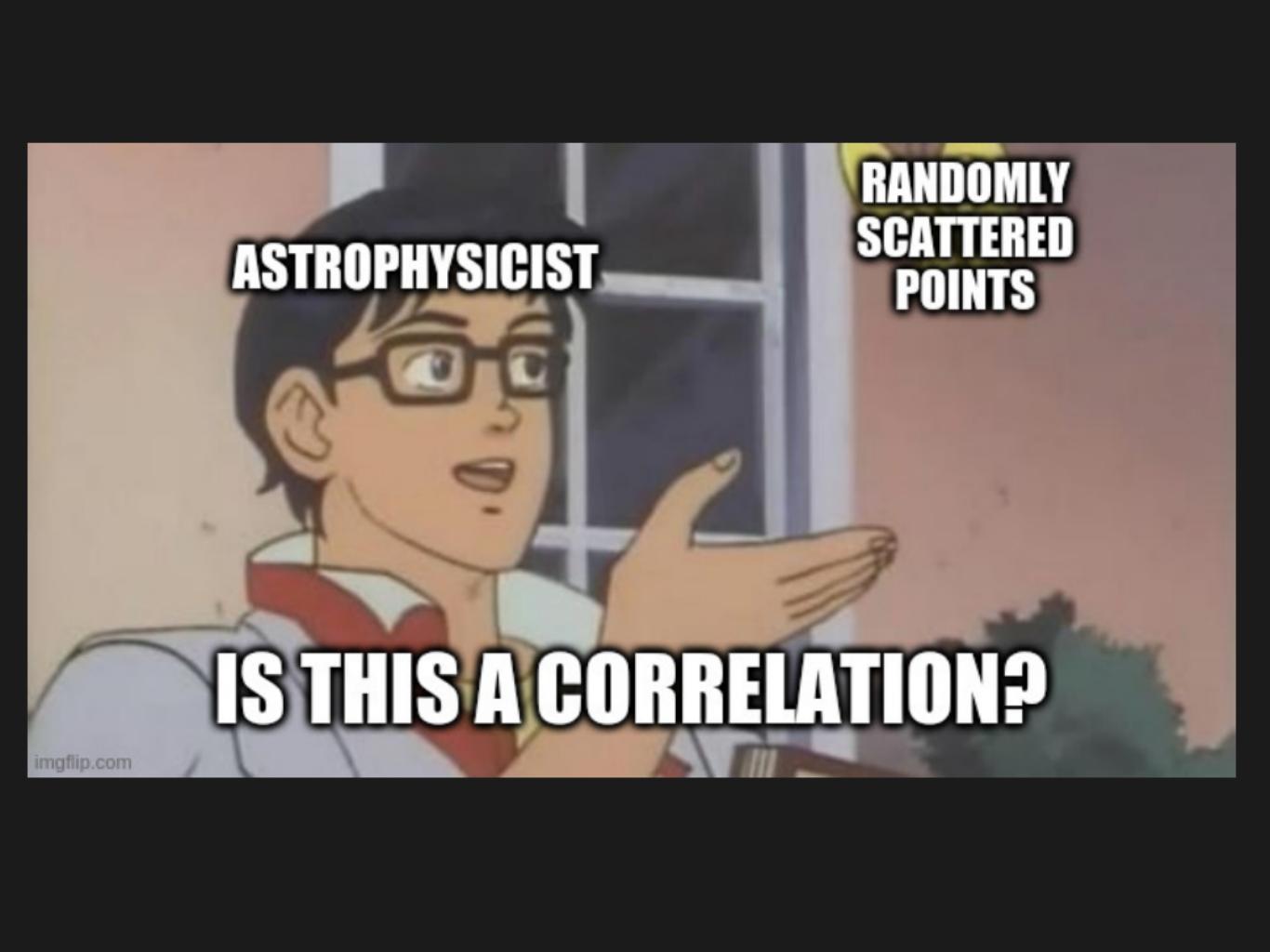

Korelace

Korelace

A cartoon illustration of a young man with dark hair and glasses, wearing a grey hoodie over a red and white striped shirt. He is pointing his right hand towards the right side of the frame. In the upper right corner, there is a yellow cluster of small dots. The background shows a window with a grid pattern and some trees outside.

ASTROPHYSICIST

**RANDOMLY
SCATTERED
POINTS**

IS THIS A CORRELATION?